

Oeverzwaluwen in 1996

Jan Glas

Het was een turbulent jaar voor de Oeverzwaluwen, nog nooit waren er zoveel broedpaartjes in onze provincie.

Het aantal groeide van 2264 paar in 1995 tot 3150 paar in 1996. Een explosieve groei van maar liefst 31 %.

De grootste toename vond plaats in de Lauwersmeer. De kolonies van Opende-Strandheem, Harkstede-roeibaan en Vlagtwedde-Parc Emslandermeer ging het eveneens voor de wind.

Er waren 7 nieuwe vestigingen, waarvan 3 behoorlijke kolonies: langs het Reitdiep, in polder Breebaart bij Termunten en op het terrein van recreatiepark Borgmeren.

Landelijk steeg het aantal van 13550 naar 17850 broedparen, ook een groei van 31 %.

Was het aantal broedparen ver boven verwachting, het aantal grote en kleine problemen was er niet minder om.

Bij de Heemtuin had de Edon een windturbine gepland, precies op de plek van de Oeverzwaluwen. Klaas van Dijk (regio consultant Vogelbescherming Ned.) heeft hierover een brief gestuurd aan het stichtingsbestuur van de Heemtuin.

De gevolgen van de grondverzakking bij Botjeszandgat heeft men uitgebreid in de krant kunnen lezen. Een kort verslag hiervan staat bij bijzonderheden per kolonie.

Om de broedlocaties te behouden bij Frieschepalen en Vlagtwedde hadden resp. Ernst Oosterveld en Leon Luyten veelvuldig contact met de eigenaren van deze zandwinnings.

Van de 3150 broedpaartjes zijn 109 nesten gepredeerd door o.a. een vos.

De predatie door vossen in het Lauwersmeer leidde zelfs tot een melding in de Boerderijkrant. De bemoedigende resultaten met het door defensie aangebrachte schrikhek werd echter niet vermeld. Natuurlijk is het jammer als Rein lucht krijgt van de enorme voedselvoorraden in dit gebied, maar relativeren helpt ook in dit geval. Van de nesten werd 3 % vernield. Deze 3 % sterfte valt in het niet als we de volgende cijfers bekijken (info. H.N.Leys).

De gemiddelde 1e legselgrootte bedraagt 4.8, het tweede 2.8 per nest. Veel paartjes hebben maar 1 broedsel.

Zonder verdere berekeningen gaan we uit van 5 uitgevlogen jongen per broedpaar. Dit betekent dat er direct na het uitvliegen zo'n 21000 (6000 adult + 15000 juv.) Oeverzwaluwen in onze provincie rondvliegen. Voor dat de Oeverzwaluwen aan de "grote trek" beginnen is van de jonge vogels zo'n 50 % gestorven.

Bij de aanvang van de trek zijn er dus nog circa 13500 over.

In de overwinteringsgebieden gaat er van de 50 % overgebleven jonge vogels nog eens 25 % dood, wat neerkomt op zo'n 9750 overgebleven exemplaren (adult + juv.). De sterfte onder volwassen vogels komt volgens Leys onder goede omstandigheden uit op 25 tot 38 %. Als verder alles volgens verwachting verloopt zouden er in 1997 tussen 4125 en 3735 paartjes in onze provincie kunnen broeden.

Er moeten dan wel genoeg broedwanden voorhanden zijn.

In tabel 1 volgt nu een overzicht van de ontwikkelingen in de provincie.

tabel 1 Oeverzwaluwbroedparen in de prov.Groningen.

LOCATIE	Km blok	1992	1993	1994	1995	1996
Lauwersmeer	06-17-1	814	724	876	966	1489
Opende-Strandheem	11-16-24	21	52	21	62	191
Harkstede-roeibaan	07-45-31	75	10	4	32	205
Harkstede-Borgmeren	07-45-53	81	155	27	80	22
Zuidbroek-Botjes zgt.	07-57-24	203	303	507	563	396
Midwolderplas	08-51-24	0	10	0	35	51
Frieschepalen	11-16-44	74	56	0	195	176
Veendam-Woortmansln	12-27-33	63	60	127	57	39
Stadskanaal-snelweg	13-41-1	152	54	0	25	0
Sellingebeeitse	13-52-45	7	24	117	63	53
Stadskanl.-2provin.	12-48-2	?	12	28	41	5
Beersterplas	08-52-54	0	0	10	15	0
Borgercompagnie	12-16-15	0	0	48	30	0
Reitdiep	07-21-24	0	0	3	?	93
Hoogezand-De Dreven	12-16-12	0	0	0	14	21
Muntendam-Heemtuin	12-17-23	0	0	0	3	35
Vlagtwedde-Eemlandmr	13-33-32	0	0	0	75	144
Tripscompagnie-A-bos	12-16-15	0	0	0	8	47
Termunten-Breebaart	08-22-53	0	0	0	0	57
Westervelde		0	0	0	0	3
Bloemhofbrug-depot	07-36-22	0	0	0	0	12
Harkstede-Borgmr.park	07-45-54	0	0	0	0	81
Schildmeer-Boei 12	07-37-32	0	0	0	0	10
Alteveer-afgraving	13-31-13	0	0	0	0	20
		1494	1479	1780	2264	3150

Bespreking per kolonie

Lauwersmeer.

Hoewel het aantal kolonies is gedaald van 6 naar 3 werden nog nooit zoveel Oeverzwaluwen geteld in de Lauwersmeer.

In de slootoever bij de molen zaten 372 nesten. Voor de observatiehut in het Ballastplaatbos werden 288 bewoonde nestpijpen geteld en in het militaire oefenterrein was een zeer grote kolonie van 730 paartjes. Dat dergelijke grote en soms gemakkelijk te bereiken nestwanden ook predatoren aantrekt is bijna vanzelfsprekend. Vermoedelijk werden door een bunzing 36 nesten uitgegraven in de wand voor het Ballastplaatbos. De Oeverzwaluwen zijn na deze versterking verhuisd. De overgebleven 3 kolonies kregen bezoek van een vos, die resp. 32, 16 en 15 nesten heeft uitgegraven. In de totaalscore zijn deze nesten meegeteld als zijnde bewoond. Buiten verwoeste nesten was er nogal wat schade aan de taluds. Op 10 juli werd door defensie rond het zanddepôt een elektrisch raster geplaatst. Het probleem was hiermee opgelost. Voor de wanden op het terrein van Staatsbosbeheer komt (indien mogelijk)

meer water te staan, zodat ook hier de predatie zal afnemen.

Opende - Strandheem.

Op het terrein Strandheem werden 3 kolonies geteld met resp. 130, 41 en 20 bewoonde nesten. De kolonie van 130 nesten bevond zich in een zeven meter hoog zanddepôt. De andere twee in de drie tot vier meter hoge wand van de zuigput.

Harkstede - roeibaan.

Door de fa. Renkema (loonbedrijf) te Harkstede is op eigen initiatief een wandje gemaakt bij een zanddepôt van ca. 20 meter lang en vier meter hoog. Het prachtige resultaat was een kolonie van 173 broedpaartjes. Verder waren hier nog twee kleine vestigingen met resp. 5 en 23 nesten.

Harkstede - Borgmeren.

Op deze locatie waren in 1996 aanmerkelijk minder mogelijkheden. Door het zandbedrijf WEB is een kleine wand geschikt gemaakt. Hierin huisden 22 paartjes.

Zuidbroek - Botjes zandgat.

Op 29 april bleek dat zich hier een ramp had voltrokken, veroorzaakt door mensen. De wand die een jaar eerder de op één na grootste kolonie van ons land herbergde, was vanwege instortingen van de tegenoverliggende oever ook maar platgeschoven. Toen het bij de Zandexploitatie Zuidbroek was doorgedrongen wat er eigenlijk was gebeurd, werd spontaan aangeboden voor de naar nestgelegenheid zoekende Oeverzwaluwen een nieuwe wand te graven op een veilige plek. De Provincie die toezicht houdt bij de grotere zandzuigputten ging akkoord met het voorstel. Op 7 mei werd een nieuwe wand gegraven van ca. 50 meter lang met een taludhoogte van ongeveer 3 meter.

De volgende dag al belde de bedrijfsleider de hr. R. Velda dat de Oeverzwaluwen het ongelooflijk druk hadden. Er bevonden zich al 50 nestingen. Uiteindelijk werden bij de zuigput 396 bewoonde nesten geteld. Door overleg, samenwerking en het vooral begaan zijn met Oeverzwaluwen werd hier opnieuw gastvrijheid geboden!

Iedereen die hieraan op een zeer positieve manier heeft meegewerkt wordt hartelijk bedankt.

Midwolderplas.

In hetzelfde depôt als in 1995 zaten 51 bewoonde nesten.

Een door het terrein lopend spoor van crosmotoren past in het geheel niet in deze prachtige omgeving.

Frieschepalen.

Een mooie kolonie met 176 bewoonde broedholen in een zes meter hoge wand van een gronddepôt. Bedrijfsleider Drenth van Van der Wiel Transport BV. uit Drachten had er voor gezorgd dat de Oeverzwaluwen terecht konden in een gespaarde wand van 100 meter lang. Als de betreffende gemeente dezelfde verantwoordelijkheid neemt en vooral bij besluiten over "medebewoners zonder stemrecht" meer het gevoel laat spreken dan komt er op deze mooie locatie geen ruimte voor zogenaamde lawaaisporten.

Ernst Oosterveld houdt hier een vinger aan de pols.

Veendam - Woortmanslaan.

Een kolonie van 39 nesten werd hier geteld. Door omwonenden werden enkele verstoringen van graafwerkzaamheden gemeld, waar later mee is gestopt.

Sellingebeeitse.

Hier zaten twee kolonies met resp. 22 en 31 broedpipen.

Reitdiep.

Vlakbij camping Roodehaan richting Zoutkamp zaten vier kleine kolonies in de oever van het Reitdiep met resp. 31, 50, 10 en 12 nestholen. Henk Spiekman vermoedde tevens broedpaartjes langs het Reitdiep in de richting van Groningen. Hier zijn geen gegevens van. Waarnemingen zijn welkom. Oeverzwaluwen zijn een leuke opsteker voor de natuurbeloving langs het Reitdiep.

Muntendam - Heemtuin.

Hier zaten 35 nesten in een gronddepôtje bij het nieuwe informatiecentrum. Laat nu op deze mooie plek een windturbine zijn gepland. In overleg heeft Klaas v. Dijk (consulent VB.) een brief geschreven aan het bestuur van de Heemtuin, waarin een betere locatie voor de molen is voorgesteld.

Vlagtwedde - Parc Emslandermeer.

In deze kolonie werden 144 nesten geteld, waarvan er een tiental door vermoedelijk een Vos werden geprederd.

De nestingen zaten op een hoogte van vier tot zes meter en waren hierdoor alleen van bovenaf bereikbaar. Het grondverzetbedrijf Schipper uit Blijham heeft zowel in '95 als in '96 volledige medewerking verleend bij het succesvol verlopen van de broedseizoenen. Leon Luyten van vogelwerkgroep De Hop heeft voor de kolonie op deze locatie een Beschermingsplan opgesteld. Bij samenwerking van de gemeente Vlagtwedde, Parc Emslandermeer, fa Schipper en vogelwerkgroep De Hop kunnen de Oeverzwaluwen hier een zonnige toekomst tegemoet zien.

Tripscompagnie - Adriaan Tripbos.

Op dit terrein van Staatsbosbeheer zaten 2 kolonies met resp. 43 en 4 nesten. Er wordt over gedacht hier iets structureels te doen voor de zwaluwen.

Beersterplas.

Bij mijn bezoek op 9 juni werden op deze locatie geen Oeverzwaluwen aangetroffen. Het was een grote rotzooi op het eilandje, de broedplek van de zwaluwen. Zo lagen er allerlei kledingstukken, papier, tientallen blikjes enz. Op papier heeft de Beersterplas

van de Provincie een natuurfunctie gekregen, nu nog de uitvoering!

Stadskanaal - Hoogezand - Alteveer.
Wel geteld, geen bijzonderheden.

Polder Breebaart - Termunten.
Een nieuwe vestiging met 57 nesten in de steile oever voor de monumentale sluizen.

Westervelde en Boei 12 Schildmeer.
Door afronding van de grondverzetwerkzaamheden zijn hier de mogelijkheden weer verdwenen.

Bloemhofbrug en Borgmeren park.
Op deze locaties zaten de zwaluwen in tijdelijke gronddepôts. Door overleg en volledige medewerking zijn deze depôts blijven liggen tot na het broedseizoen.

Bijzonderheden: Alarmerende Kleine Plevieren werden gezien bij de Midwolderplas, Parc Emslandermeer en in het Adriaan Tripbos. Op 17 juni zag Nico de Vries in Sellingerbeetse tussen de Oeverzwaluwen een Roodstuitzwaluw.

OPROEP

Voor broedgegevens en/of bijzonderheden van broedseizoen 1997 houd ik mij weer van harte aanbevelen.

Dankwoord

Dank gaat uit naar alle terreineigenaren die de zwaluwen gastvrijheid hebben verleend en naar de mensen die gegevens hebben verstrekt voor Sovon en dit verslag:

Park Borgmeren, Defensie Lauwersmeer, Parc Emslandermeer, Heemtuin Muntendam, Gron. Landschap, fa. Renkema Harkstede, fa. Schipper Blijham, Staatsbosbeheer, v.d.-Velde Nieuwe Pekela, gem. Vlagtwedde, WEB b.v. Harkstede, v.d. Wiel Drachten, Zandexploitatie Zuidbroek.

Gerrit Altena, Jelle Brandsma, Peter de Boer, Martin Boven, Jan Doevendans, Klaas v. Dijk, Dhr. Drenth, Willem Hesseling, Emo Klunder, Sies Krab, Hein Kuiper, Karel Leemhuis, Leon Luijten, Wim Meijer, Martin Olthoff, Ernst Oosterveld, Loek Scholtens, Bert Speelman, Henk Spiekman, Klaas Steenbergen, Dhr. R. Velda, Erik Visser, Nico de Vries, Jan Willems en Wim Jassies voor de deskundige berichtgeving in het Nieuwsblad van het Noorden.

Jan Glas
Kappersshuttenweg 11
9627 TD Hellum
tel. 0598 431846